

V. HAZUKA:

O rozlišování mezi „matrimonium consumatum“ a „non consumatum“ v zákoníku Hammurabiho.

Pokud mi známo, neupozornil dosud nikdo mimo mé pojednání v Časop. kat. duch. r. XLIII. a r. XLVIII. na tuto zvláštní distinkci Z. H. a s ní související rozlučitelnost manželství nedokonaného, která teprve nám úplně umožnila také porozumění a vysvětlení 38. kap. kn. Genese.

Jsou to 3 paragrafy Z. H., a sice § 155, § 156 a § 130.

§ 155.: Jestliže patricij¹⁾ (n. občan svobodný) vyvolil pro svého syna snachu a jeho syn ji poznal (= s ní obcoval),²⁾ t. j. manželství to bylo »per copulam consumatum« — on pak sám (t. j. otec jeho) v jejím lůně spí a je při tom dopaden, svážíou onoho občana a uvrhnou jej do vody.

§ 156: Jestliže patricij (občan) vyvolil svému synu snachu (doslovně nevěstu = k a l l â t u m) a jeho syn jí (ještě) nepoznala, on (však) sám v jejím lůně spí, zaplatí jí půl míny stříbra a (mimo to) nahradí jí vše, co si z domu svého otce přinesla, a muž jejího srdce (t. j. kterého ona sama si zvolí) může si ji vzít. —

Z toho jasně viděti, že tchán je trestán jako cizoložník smrtí v prvném případě, když matrimonium bylo consumatum, kdežto v druhém případě matrimonium nondum consumatum je rozlou-

---

1) Bab. a w i l u m = vl. člověk, užívá se však v Z. H. vedle přesnějšího názvu svobodného, urozeného občana, který může udati svůj rodokmen, od koho pochází (= »v o n«) — m â r a w i l i m« = syn člověka, t. j. patricij. V pozdější době užíváno místo starobabylonského techn. výrazu m â r b â n i = šlechtic, což znamená doslovně »syn rodiče (otce), patricij«.

2) Z. H. velmi vybraně vyjadřuje se o věcech intimních, daleko jemněji než na př. pozdější sbírka zákonů assyrských, t. zv. »assyř. Rechtsbuch« (Koschaker). Užívá podobného výrazu jako bible j â d a' = poznati.

čeno právě jím samým, jakožto hlavou rodiny patriarchální v jeho prospěch, aby nebyl trestán jako cizoložník. Ovšem ale zákon zakazuje tchánovi pojeti ji za manželku, neb stanoví, že musí nevěstě (resp. své snaše) zaplatiti především půl míny stříbra, což je obvyklý obnos, který se platí otci snoubenky za nevěstu při uzavření sňatku, a obnos, který musí rozvádějící manžel zaplatiti propuštěné manželce jako odškodněné (uzubum) (§ 139), i když za ni nezaplatil jejímu otci kupní neb snubní ceny (t i r c h a t u) při uzavírání sňatku.

Je to totiž obvyklá snubní cena nevěsty, vyplacená otci nevěstině ženichem před uzavřením sňatku.³⁾ Kromě toho vrátí jí též celé její věno, které si přinesla z domu otcovského, a ona může se provdati za muže, kterého si sama zvolí. Tento paragraf nám také teprve osvětluje případ Tamary a Judy v Gen. hl. 38., který dříve byl nepochopitelný úplně, a jím se také částečně vysvětluje starozákonní zákon o t. zv. levirátu — čili o manželství mezi vdovou a bratrem jejího zemřelého muže. V důsledku těchto dvou paragrafů porozumíme také lépe dřívějšímu § 130.

Paragraf tento mluví o manželství nedokonaném: »Jestliže občan manželku občanovu, která (ještě) (žádného) muže nepoznala (zákon nepraví manžela, nýbrž m u ž e v ů b e c) a (ještě) v domě svého otce bydlí, znásilní a v jejím lůně spí a je při tom dopaden, tento občan ať jest zabit; ona žena (však) jest osvobozena — zůstane bez trestu, nemá viny na sobě.

Jinak dle § 129 stíhá manželku i cizoložníka trest smrti utopením.

³⁾ Viz na př. praktický doklad v Babylonian Expedition (BE) v. VI. 1. no. 84. ř. 40, kde se výslovně uvádí jako snubní cena nevěsty (t i r c h a t u) ½ míny stříbra. Je to kněžka boha Marduka Liwir-Esaggil, která dostává značné věno zv. n u d u n n u, místo techn. výrazu š e r i q t u m v Z. H. užívaného (vl. dar), kdežto n u d u n n u m v Z. H. znamená dar, který dává muž své manželce. Zvláštní je, že toto t i r c h a t u dostává ještě vedle svého věna kněžka jako svou výbavu při vstupu do domu tchánova. Bývalo totiž někdy zvykem, jak toho svrchu uvedená svatební smlouva dokladem, dle § 163 H. Z., že otec nevěsty vracel po uzavření sňatku snubní cenu své dcery jejímu manželovi, čímž ovšem již úplně byl setřen pak původní charakter manželství, kdy manžel si vlastně ženu svou kupoval. Tím arcit' postavení ženy v rodině značně posílono a osamostatněno.

Tedy i tento § 130 činí rozdíl mezi manželstvím nedokonaným a dokonaným a manželství nedokonané dovoluje zrušiti a rozloučiti v tomto případě znásilnění, aby nepropadla žena taková trestu smrti. Zároveň naznačuje sám text onoho paragrafu, že manželství to je tím rozloučeno, neb nenazývá jí po znásilnění jako na počátku paragrafu *m a n ž e l k o u* (a š š a t a w i l i m), nýbrž pouze *ž e n o u* (psáno ideogrammem sumerským SAL = *s i n n i š t u m* = žena).

Zvláštní je, že zákoník Hammurabiho nezná vůbec levirátu, který vedle bible je nám nyní znám i ze zákonodárství hettitského i ze zákonodárství assyrského, kteréžto sbírky zákonů jsou ovšem mnohem mladší než zákoník Hammurabiho.

Stanovíť výslovně § 177 o vdově, která má malé děti a chce se znovu zasnoubiti s jiným mužem, že tak nesmí učiniti bez svolení soudců příslušných, kteří musí nejprve vyšetřiti majetkové poměry jejího prvního manžela; ti pak odevzdají celý majetek zemřelého manžela novému manželu a jeho manželce do správy, o čemž se vystaví písemný akt, v němž se oba zaváží, že se budou pečlivě starati o majetek sirotek, že je řádně vychovají a nic z jejich majetku nezciží, neb každá koupě majetku sirotek jest před zákonem neplatná a majetek musí býti vrácen sirotkům.

Z toho patrně, že nad vdovou babylonskou neměl již žádné pravomoci ani její tchán ani bratří jejího zemřelého muže, ovšem zákoník nezmiňuje se o vdově bezdětné, nýbrž pouze o vdově s dětmi, které dědí celý majetek otcův. — Vdova bezdětná patrně dostala všechn svůj majetek, t. j. své věno zpět a mohla se znovu provdati, neb snad i mohla v domě manželově zůstat i v tom případě pak asi měla právo na sustentaci z majetku manželova, jak lze souditi z § 172 Z. H.

Rovněž dle § 172 je dovoleno vdově, která má po prvním manželu děti, provdati se za jiného muže a vzíti si s sebou pouze vlastní věno (*š e r i q t u*) do nového manželství, ne však dary (*n u d u n n u*) od prvního manžela, které musí zanechat i svým dětem z prvního manželství. Než i její věno zůstane jejím majetkem pouze po dobu jejího života. Po její smrti připadne k rozdělení mezi všechny její děti stejným dílem, t. j. nejen děti z dru-

hého manželství, nýbrž i děti z prvního manželství, resp., když již jiných dětí z druhého manželství by neměla, připadlo její věno celé dítkám z prvního manželství. Po bezdětné manželce nedědil její manžel nic z jejího věna, které byl povinen vrátiti svému tchánu. Pouze měl právo odraziti si z něho (kupní) snubní cenu, kterou za manželku svou tchánovi zaplatil, když tchán tuto snubní cenu mu s věnem své dcery nevrátil (§§ 163 a 164). Zůstalo tedy věno mrtvé bezdětné manželky majetkem její rodiny. Není tedy již ani po levirátu ani po t. zv. fratriachátu, t. j. kdy hlavou rodiny je nejstarší bratr, ani stopy v Z. H. Ve vlastní fratriarchální rodině případně vdova i s dětmi a se vším majetkem druhému nejstaršímu z bratří mužových. V bibli však a v hettitském právu,⁴⁾ kde již fratriarchát ustupuje značně systému patriarchálnímu, platí levirát, který má hlavní svůj původ ve fratriarchátu, již jen v tom případě, když vdova po starším bratrovi nemá dítěte resp. synů, neb v tom případě i zde již vdova s dítkami není vázána na sňatek s nejbližším dle stáří bratrem svobodným, nýbrž dědí celý majetek její děti. Proto stanoví se také výslovně v Deut. hl. 25. v. 5, že jenom tehdy se nesmí vdova po bratru, když totiž bratří bydlí pospolu,⁵⁾ provdati za cizího muže, když nemá syna vlastního, aby majetek jejího muže nepřišel do cizích rukou. Proto musí pojeti ji za manželku nejbližší bratr mrtvého zvaný proto j â b h â m = levir = švagr — odtud název zákona toho levirát. První pak syn z toho manželství nese jméno zemřelého bratra, aby jeho jméno nebylo vyhlazeno z Israele. V případě nepodrobení se bratra mladšího tomuto zákonu levirátnímu, byl tento nucen podrobiti se potupnému obřadu v bráně města před soudci zvanému c h a l î š â (stažení sc. střevíce) a zván byl pak »bosákem«.

Značně odlišné jsou zákony levirátní v Assyrii. Jsou to §§ 30, 31, 33 a 43. Levirát assyrský charakterisuje Koschaker⁶⁾ jako

⁴⁾ Koschaker: Fratriarchat in Keilschriftrechten ZA sv. 41. s. 76.

⁵⁾ Dodatek ten je dokladem, že ještě vládl v rodině takové fratriarchát.

⁶⁾ Mitteilungen der Vorderasiatisch-ägyptischen Gesellschaft, sv. 26. 3. s. 47 n.

dvoustranný (der zweiseitige Levirat), t. j. vztahující se nejen na švagra, nýbrž i na švagrovou. Jako má totiž vdova nárok na bratra mužova, tak má i ovdovělý bratr nárok na sestru zemřelé své manželky (§ 31). Tento levirát platí hned po zasnoubení i před uzavřením vlastního sňatku, tedy vlastně předpokládá rovněž, že vdova nemá dosud žádných synů jako v bibli. Dle textu také nevěsta ještě bydlí u otce. Ženich má docela dle § 31 právo na sestru nevěsty zemřelé, neb v případě, že by mu ji otec odepřel, může žádati zpět snubní cenu zaplacenou ve stříbře. Darovaného však otci nevěsty obilí nebo ovce, neb čehokoliv od jídla nemůže žádati zpět. Rovněž levirát bratra jest právo přesné, dle kterého si otec pro druhého syna může snoubenku vynutiti i proti vůli jejího otce; nebo, chce-li, může žádati aspoň vrácení snubní ceny zaplacené ve stříbře, zlatě neb cínu, resp. olově. Darovaných věcí, které lze požití, nemůže žádati zpět.

Arciť nutno poznamenati, že onen § 30 není dosti jasný, neb mluví v první části otec o budoucím tchánu svého syna, kterému poslal snubní dar, ale který svou dceru synu nedal; a když mu (t. j. tomu otci) zemřel druhý syn, jehož manželka ještě bydlí u otce, že může tuto manželku svého zemřelého syna svému jinému synu, který poslal snubní dar do domu svého (budoucího) tchána (ale kterého?) za manželku dáti. Smysl by měl tento paragraf jenom tehdy, když bychom předpokládali mohli, že i druhý zemřelý syn měl dceru onoho tchána na začátku paragrafu jmenovaného.⁷⁾

⁷⁾ K vůli jasnosti uvádím přesný text celého § 30 dle něm. překladu H. Ehelolfova: Ein altassyrisches Rechtsbuch s. 31:

Gesetz, ein Vater hat in das Haus des (künftigen) Schwiegervaters seines Sohnes eine Gabe hineingetragen, (das Brautgeschenk) gebracht, die Frau ist (aber) seinem Sohne nicht gegeben worden, und ein zweiter Sohn von ihm, dessen Gattin in dem Hause ihres Vaters wohnt, ist gestorben, so kann er die Gattin seines verstorbenen Sohnes seinem andern Sohne, der in das Haus seines (künftigen) Schwiegervaters (das Brautgeschenk) gebracht hat, zur Ehe geben. — (To jest ale již také pak ne fratriarchální, nýbrž patriarchální systém.) — Gesetzt, der »Herr« der Tochter, der das Brautgeschenk angenommen hat, ist nicht gewillt, seine Tochter zu vergeben, so darf der Vater, der das Brautgeschenk gebracht hat, wenn es ihm gefällt, seine Schwiegertochter (g e w a l t s a m) nehmen, (sie) seinem Sohne geben; oder er kann, wenn es ihm gefällt, alles, was er (als Braut-

Pochybným však zůstává, zda otec zemřelého syna má nejen právo, nýbrž i povinnost snoubenku (manželku) po zemřelém svém synu pro druhého syna — jejího švagra = levira — převzít. Jisto jest pouze, že dle § 43 jest povinen otec nevěsty vrátit snubní dar jen tehdy, když zemřelý její snoubenec nemá žádného bratra, kterého by si mohla vzít. Tento paragraf není tak přesný a jasný jako Z. H., který stanoví nejen, co se má státi s tirhatu = snubním darem, nýbrž i věnem manželky v případě úmrtí mužova resp. úmrtí manželčina. — Ovšem o vdově bezdětné také Z. H. nemá bližších určení, co se s ní má státi.

Naproti tomu poznamenává Koschaker o. c. p. 49: »finde ich kein Zeugnis für den Witwenlevirat«. Čili i vlastně v právu assyrském platil levirát jen tehdy, když vdova resp. vdovec byli bezdětni jako v bibli a v právu hettitském. Ovšem přesně řečeno i vdova bezdětná, která ale již nebyla pouhou snoubenkou bydlící ještě v domě otcovském, nýbrž skutečnou manželkou, nepodléhá zákonu levirátnímu dle § 46. — Jenom jak se zdá — ale konec paragrafu toho je porušen — mohla se snad provdati za nevlastního syna, kterého měl s jinou manželkou než s ní, a který se pak musí starati o její výživu sám, kdežto ostatní jsou pak sprostěni vydržovati třeba i nevlastní matku. — O vdově jedná též § 33, který však uprostřed právě v nejdůležitějším místě je porušen. Schází asi 6 řádek. Začátek mluví o vdově, která má syna. Pak zmiňuje se o tom, že její tchán si ji může vzít za manželku za jistých podmínek, které však nejsou zachovány v oněch 6 řádkách. Nejzajímavější jest však konec paragrafu, který stanoví, že v případě, když zemřel její muž i tchán a ona nemá vlastního syna, jest v d o v o u⁸⁾ a může jíti, kam chce. O bratrech mužových se vůbec nemluví. Tedy zde vdova bezdětná nemá práva na levirát, kdežto jinde právě jen vdova bezdětná má právo na levirát.⁹⁾

---

geschenk) gebracht hat, Blei, Silber, Gold, (alles) Nicht-Eßbare im vollen Betrage (zurück) nehmen. Eßbarem darf er nicht »nahetreten«.

⁸⁾ Zajímavo, že zde slovo vdova vypsáno al-ma-at-tu, kdežto v Z. H. psáno ideograficky NU. MU. SU.

⁹⁾ Koschaker o. c. s. 50: »Also gerade in dem in anderen Rechten für den Levirat typischen Fall der kinderlosen Witwe lehnt ihn unser Text

Dle Koschakera je levirát platný již hned po zasnoubení, ještě před skutečným uzavřením sňatku, který nastane, až když snoubenka je předána snoubenci neb jeho otci. Při zasnoubení ještě asi různé obřady byly vykonány dle §§ 42 a 43 — vylit olej na hlavu nevěsty a podány h u r u p p a t u (= Bronzeschüsseln?).¹⁰⁾ Jinak ale nevěsta hned po zasnoubení zvána jest již a š š a t u = manželka a v poměru ke tchánovi k a l l â t u = snacha, nevěsta a otec snoubencův zván e m u = tchán. Podáním snubního daru nabyl právě ženich již právo vlastnické na snoubenku a právo uzavřít s ní sňatek.

V případě úmrtí jeho dědí nevěstu po něm jeho dědicové. To jsou v první řadě otec a v druhé jeho synové, měl-li nějaké snad z dřívějšího manželství a jsou-li aspoň 10 let staří.

Otec pak má právo dáti vdovu po svém synu kterémukoliv ze synů ostatních, od nejstaršího až do nejmladšího, je-li mu aspoň 10 let. V případě, že zemřel nejen ženich, nýbrž i jeho otec, pak dědí nevěstu po otci jeho syn z dřívějšího manželství, je-li aspoň 10 let stár. — O bratrech se v tom případě § 43 nezmiňuje.¹¹⁾ Nebyl-li syn ani 10 let stár, ponecháno na vůli otci nevěsty buď mu ji dáti za manželku anebo zasnub zrušiti a snubní dar, pokud pozůstává z cenných věcí, vrátiti. Pouze věci, které mohly se snísti, nemusí vrátiti.

Co se týká práva ženicha, jemuž nevěsta zemřela, na její

---

ab... Proto také právem poznamenává Koschaker o. c. s. 54 Anm. 2. Keine Erklärung wage ich angesichts der lückenhaften Überlieferung für die in § 33 bezeugte Ehe des Schwiegervaters mit der verwitweten Schwiegertochter, und es erscheint mir daher auch fraglich, ob sie mit der Geschichte von Juda und Tamar in Gen. 38 in Parallele zu stellen sei. Ostatně také proto nelze uváděti paragraf ten v paralelu s Gen. 38, poněvadž tam se výslovně mluví o vdově bezdětné, kdežto zde v § 33 právě o vdově se synem snad řečeno, že má býti dána tchánu za manželku.

¹⁰⁾ Jiní (Clay) Fleischstücke?; Erntegaben? —

¹¹⁾ Patrně v tom případě jsou jedinými dědici po zemřelém otci jenom jeho synové a nikoliv bratří. — Pouze otec zemřelého ženicha má právo, když je ještě na živu, provdati vdovu za svého mladšího syna. I zde § 43 zase nepřihlíží k okolnosti, zda snad zemřelý ženich měl syny z dřívějších manželství. Ale dle tenoru z dá se, že zákonodárce předpokládá, že v tom případě synů neměl a že tedy dědil po něm vše jeho otec dosud žijící.

sestru, vázáno jest toto právo na souhlas jejího otce. V případě svolení nemusí tchánovi dávatí nový snubní dar, neb dar snubní za jeho zemřelou snoubenku platí také pro její sestru. Když otec zemřelé nevěsty nedá svého souhlasu k tomuto sňatku, musí snubní dar až na věci k jídlu vrátiti.¹²⁾

Všimněme si nyní levirátu, jak nám jej líčí hl. 38. Gen., zda i tam jsou stopy oné distinkce mezi manželstvím resp. zasnoubením dokonaným a nedokonaným.

Především je zvláštní oproti předpokládanému fratriarchátu, s kterým souvisí levirát, že Juda odloučil se od společného soužití se svými bratry¹³⁾ a založil si svou vlastní rodinu pojav za manželku dceru Kananejce Šů'y, která mu porodila tři syny. Nejstaršího syna Ěra zasnoubil s Tamarou — přesně jako v Z. H. otec sám volí nevěstu svému synu. Po smrti Ěrově, který byl zlý v očích Hospodinových, dal Juda dle levirátního zákona svou snachu¹⁴⁾ svému mladšímu synovi Onanovi, aby ji podle zákona o švagrovství jako její nejbližší švagr (hebr. jâbhâm) pojal za manželku. Ale on, poněvadž věděl, že dle speciálního ustanovení levirátního zákona israelského nemá míti první syn z toho manželství jméno jeho, nýbrž jméno zemřelého bratra, jehož celý majetek také děditi bude, proto, jak praví v. 9.: perdebat semen in terram, ne daret semen fratri suo. To bylo zlé v očích Hospodina a proto ho zahubil. Tu poslal Juda svou snachu do domu jejího otce jako vdovu, až by dorostl třetí jeho syn Šela,

---

¹²⁾ Koschaker považuje passus o sestře nevěsty a o souhlasu otce za pozdější dodatek.

¹³⁾ V hebr. mê'êt 'echâw = »od se svými bratry«.

¹⁴⁾ Zove se týmž jménem jako v Z. H. a v assyrské právní knize: kallātu, hebr. kallá = nevěsta, snacha. Etymologie toho jména nejistá. Ale pravděpodobně souvisí s akkadským kalû = uzavřítí, oddělití, neb poukazuje k tomu také ideogram sumerský Ě. GE. A. = vlastně »dům uzavření«, neb GE = kalû — uzavřítí, oddělití — tedy kallâtum snad znamená uzavřená (v haremu) či spíše dle formy odvozené od II. formy t. zv. nomina officium: t. j. žena, jejíž úkolem jest uzavření — proti styku s jinými muži(?). Sr. také GA. GE. A = g a g ũ m = »abgeschlossenes Haus«, klášter, internát kněžek boha Slunce Š a m a š e. Ě i GA obojí znamená bítu = dům. I latinské claustrum, clausura má podobný původ od claudere = uzavřítí.

neb se bál o něho, aby také nezemřel, jako jeho dva bratři před tím.¹⁵⁾

Tamar čeká tedy, jako snoubenka (nevěsta) nejmladšího syna tchánova v domě svého otce, až doroste. Ale Juda otálí se sňatkem i když Šela jest již dospělý. Tamar je v nepříjemné situaci, neb nesmí jako nevěsta Šelova provdati se za jiného muže a Šely jí Juda stále nedává. Tu si vymyslí lest, jak by se tohoto závazku zbavila. — Dle svrchu citovaného § 156 Z. H. snacha nabyla svobody a mohla se provdati za koho chtěla, když její tchán s ní obcoval, neb právě tím zrušeno bylo ještě nedokonané manželství snachy, aby tchán nepropadl trestu jako cizoložník, a snacha též nebyla trestána, ježto zákon předpokládal, že v tom případě neměla možnosti se brániti a byla tudíž znásilněna. Počká si tedy na Judu, když jí zvěstují, že půjde do Timnathy ke slavnosti stříhání ovcí; odloží vdovský šat a převleče se za quedešu (hierodulu) zahalivši si hlavu závojem, jak bylo zvykem v Babyloně i Palestině v té době.¹⁶⁾

Čeká naň ve bráně města 'Ěnaim, které bylo na cestě do Timnaty. Juda skutečně nepoznav jí, zaměří k ní a slíbí jí, že pošle jí v odměnu za souložení kozlátka ze svého stáda. Ona však žádá na něm v zástavu pečetní prsten, stuhu, na níž prsten na šiji býval zavěšen, a hůl. Juda jí to odevzdá. Tamar odejde pak domů a obleče zase vdovské šaty. Když Juda pošle kůzlátko po svém příteli Adullamovi, aby mu přinesl zpět jeho zástavu, nenalezne

¹⁵⁾ Zvláštní je, že se bezdětná snacha jmenuje také v § 33 z. assyrských *a l m a t t u* = hebr. 'a l m a n a, která ale dle tohoto § 33 je úplně svobodná a není majetkem rodiny svého muže, nýbrž může jíti, kam chce. Předpokládá se ovšem, že nejen muž její, ale i tchán jest mrtev.

¹⁶⁾ Závoj hierodul odpovídal závoji bohyně Ištary, v jejíž službách byly. Sr. d. *Alte Orient*, sv. 31., seš. 1/2, str. 33. Naproti tomu v Assur dle § 40 hieroduly nesměly zahalovati své tváře, ani *q a d i l t u* ani *h a r i m t u* nesměly na náměstí nositi závoje. Ba, když byly dopadeny se závojem, trestány přísně bitím (50 ran), polity asfaltem na hlavě, zabaven jim šat (ne však ozdoby). Ba každý byl povinen takovou nevěstku bez závoje odvésti do brány paláce, aby byla potrestána, a za to mu připadl její šat. Kdo té povinnosti nesplnil, byl trestán přísně 50 ranami, ztrátou šatu, který připadl tomu, kdo ho udal. Uši mu byly provrtány a jimi protáhnuta stuha, která byla svázána vzadu za hlavou, a ještě po celý měsíc byl nucen konati královskou službu (nucenou práci).

jí a ani lidé z onoho místa neví nic o tom, že by tam byla bývala nějaká *quedeša*. Juda ponechá kozle svému příteli, »abychom nebyli na posměch lidu«, jak praví.

Po třech měsících zvěstují Judovi, že Tamar je těhotná.¹⁷⁾ Juda dá rozkaz, aby byla upálena.¹⁸⁾ Ona však pošle tchánovi zástavu, kterou od něho obdržela, aby vyšetřil, s kým ona smilnila. Juda poznává své věci a místo, aby ji pro podvod a krvesmilství, kterého se tak dopustila (hebr. *tebel*), tím přísněji potrestal, praví: »Spravedlivější jest tato než já, protože jsem jí nedal synu svému Šelovi.« Dříve se vykládalo to tak, že Juda vlastně tím uzavřel s ní manželství a že Tamar měla právo žádati o manželství svého tchána, když jí nechtěl dáti svého syna. Jako potvrzení tohoto výkladu viděli někteří v § 33 assyr. právnické knihy, dle něhož se domnívali, že i tchán si může vzít za manželku svou snachu v jistých případech, které snad byly specialisovány v porušených asi 6 řádkách onoho §. Než onen § 33 o provdání snachy, n. b. nebezdětné, nýbrž mající syna, za tchána po smrti manželově, vůbec asi nejedná,¹⁹⁾ jak ostatně patrno i z § 43, kde rovněž pouze o sňatku ovdovělé snachy s bratry manžela zemřelého a ne o eventuelním sňatku jejím s tchánem se jedná. Ba výslovně se stanoví, když není na živu žádný syn, který by si ji vzít mohl, že její otec musí vrátiti celou snubní cenu (rodině manžela své dcery) kromě věcí, které byly k jídlu. Tedy zcela

¹⁷⁾ Užívá se o jejím nedovoleném obcování s mužem slova *záná* = smilniti a nikoliv slova *nâ'a f* = cizoložiti.

¹⁸⁾ Z. H. stanoví trest upálení v § 157 na krvesmilství syna s vlastní matkou pro oba provinilce. Jinak stanoví § 129 na cizoložství pouze trest utopení. V zákoníku mosaickém stanoven trest smrti (Lev. 20:12) pro muže i jeho snachu bez bližšího určení, jakým způsobem má být proveden. Zločin ten nazývá se *tebel* (vlastně krvesmilství). Proto snad stanoví Juda trest upálení. Teprve v Deut. 22:24 stanoven pro muže i ženu cizoložnou trest ukamenování. Jinak upálením trestána dle Lev. 21:9 pouze dcera kněžova, která smilnila. Rovněž v Z. H. v § 110 stanoven trest upálení na kněžku, která by vkročila do krémy (vykřičeného domu), již spravuje krčmářka [doslovně žena od (opojného nápoje) vína, šenkýřka].

¹⁹⁾ Soudilo se tak dosud na př. dle překladu Ehelolfova o. c. s. 32 ... und [i h]r V [a t e r] soll sie ihre [m S]chwiegervater zur E[h]e geben, neb P. Scheil-ova: Recueil de lois assyriennes s. 41: et ... à son beau père comme marie (?), il la donnera.

zřejmě nezná ani tento možnosti sňatku mezi tchánem a snachou. Srovnáme-li totiž ř. 65. kol. IV. s ř. 52. kol. IV. vidíme ihned, že tam nestojí a - n a e - m i - š a, nýbrž že třeba čísti a - n a b ĩ t e - m i - š a, jak mezera od slabiky a až k slabice š a vyžaduje.²⁰ Ř. 66. pak třeba doplniti dle ř. 28. téhož sloupce IV.: a - n a a - [h u - z i -] t e o i - i d - d a n - š i.²¹) Ř. 66. pak doplněna zní: ù [a-bu-ša] o a-[na-bít-] e-mi-ša = »a její otec dá ji do domu jejího tchána v manželství«. Tedy o provdání za tchána zde není ani řeči. Ona pouze, jako matka syna, který patří do rodiny manželovy, má zůstatí také provdána v domě resp. v rodině svého tchána.

Když však nemá syna po svém mrtvém manželu, a ani její tchán, který by byl jejím pánem jako dědic po svém synu, není na živu, pak jest svéprávnou vdovou dle § 33 a může jíti, kam se jí líbí — nemusí tedy zůstatí provdaná v domě svého tchána.

Také Koschaker, o. c. s. 54 anm. 1, ač řídí se dle překladu Ehelolfova, poznamenává o tomto §: »Keine Erklärung wage ich angesichts der lückenhaften Überlieferung für die in § 33 bezugte Ehe des Schwiegervaters mit der verwitweten Schwiegertochter, und es erscheint mir daher auch fraglich, ob sie mit der Geschichte von Juda und Tamar in Gen. 38 in Parallele zu stellen sei.« Tedy ani zákony asyrské neznaly manželství mezi ovdovělou snachou a tchánem.

Že ani z hl. 38. nedá se souditi, že by byl býval snad tím Juda uzavřel sňatek se svou snachou, vysvítá z toho, že se výslovně praví ve v. 26., že jí již nepoznal, t. j. s ní tělesně neobcoval — neb i dle § 156 Z. H. nesměl si ji tchán v tom případě vzíti, nýbrž ona byla svobodná a mohla se provdati za koho chtěla. K tomu tedy také směřovala snaha Tamary, aby se zbavila pout zasnoubení se synem svého tchána, které jinak nemohla přetrhati. Bez tohoto § Z. H. nemáme vysvětlení pro jednání Judovo. Neb vlastně by byl měl potrestati Tamaru ještě přísněji, když mu dokázala, že vlastně smilnila ne s cizím mužem, nýbrž se svým

²⁰) Sr. Otto Schroeder: Keilschrifttexte aus Assur verschiedenen Inhalts s. 6.

²¹) Místo prázdné také přesně dá se vyplniti slovem a b u š a, jak i stopy zachované tomu nasvědčují.

vlastním tchánem, a že tudíž její vina je ještě větší. Rovněž Deut. 25:5 nn. nezná levirátního manželství mezi tchánem a snachou, nýbrž pouze mezi bezdětnou vdovou a bratry jejího muže, hlavně z toho důvodu, aby zachováno bylo jméno mrtvého muže v Izraeli a Lev. 20:12 stanoví výslovně trest smrti na muže, který by obcoval se svou snachou.²²⁾ Tedy jedině § 156 Z. H. nám rozumně vysvětluje jednání Judovo a Tamary a potvrzuje, že i v době patriarchální byla známa rozlučitelnost manželství nedokonaného, třeba to není tak jasně a přesně řečeno jako v onom § 156 a 130 Z. H.

---

²²⁾ Sr. též Lev. 18:15., kde se zakazuje rovněž tělesné obcování tchánovi se snachou jako v § 156 a 156 Z. H. a v Lev. 20:12 stanoví se trest smrti pro tchána i jeho snachu (kallátó), kdyby spolu tělesně obcovali. Než i z jiných míst bible patrno, že Tamar nikdy nebyla považována za manželku Judovu. Tak v Chron., 2:3 n. nejdříve se jmenují synové Jakubovi dle stáří, pak ale ihned uvádí se rodokmen ne prvorozeného Rubena, nýbrž Judův. O 'Onánovi se nezmiňuje, že byl potrestán smrtí za svůj hřích, pouze o smrti 'Érově. Patrně šetří cti královského rodu Judova. V ř. 4. pak výslovně se praví, že Tamar jeho (Judova) snacha porodila mu dva syny Peresa a Zeracha. Tedy i zde je jmenována výslovně k a l l á = snacha a nikoliv manželka. Rovněž v hl. IV. kn. Ruth v. 18., kde uveden rodokmen praotce krále Davida Boaza, není uváděn mezi jeho předky i Juda, nýbrž pouze jeho syn Peres, patrně z toho důvodu, že autor nechce připomínati méně čestné zrození Peresovo z nezákonného poměru Judy a Tamary.